

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Vergilendirme: Ülke Örnekleri Özelinde Karşılaştırmalı Bir Analiz¹

Cahide GÖĞÜSDERE²

Gender Sensitive Taxation: A Comparative Analysis Specific to Country Examples

ARTICLE INFO

Article History:

Date Submitted: 28.02.2019

Date Accepted: 16.05.2019

JEL Classification:

J7

H2

J71

Keywords:

Gender,

Taxation,

Discrimination.

ABSTRACT

Budget is a document that is expected to be collected incomes and will make expenditures in the fiscal year. In all stages of budgets, addressing the needs and rights of women and men is called gender sensitive budgeting (GSB). Since 2000, studies and practices related to GSB have gained importance. When examining the relevant literature, it is possible to see examples in more than forty countries. Countries have been able to create GSB in a way that will comply with their budget systems and the country's structure. While the budget is addressed in terms of gender sensitivity, in specific to taxation, the studies carried out by researchers and taxation analysts are not too much for gender sensitivity. In this study, examples of countries related to gender sensitive taxation (GST) will be emphasized. In this context, studies and practices in India, Mexico, South Africa and the United Kingdom (England) will be discussed and a comparative analysis will be conducted.

¹ Bu çalışma, yazarın "Toplumsal Cinsiyet ve Vergilendirme:2005-2016 Dönemi Bütçe Raporları, İlgili Mevzuat ve Düzenlemelerden Hareketle Türkiye Özelinde Bir İrdeleme", adlı Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezinden türetilmiştir.

² Doktora Mezunu, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, cahideb@yahoo.com

Özet

Bir mali Bütçe, mali yılda toplanacak gelirlerin ve yapılacak harcamaların tahmin edildiği bir belgedir. Bütçelerin tüm aşamalarında kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının ve haklarının ele alınmasına toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme (TCDB) denilmektedir. 2000’li yıllardan itibaren TCDB’ye yönelik çalışmalar ve uygulamalar önem kazanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde kırktan fazla ülkede bu temelde örnekler görmek mümkündür. Ülkeler kendi bütçe sistemleri ve ülke yapısıyla uyumlu olacak bir şekilde TCDB oluşturma yoluna gitmişlerdir. Bütçeler toplumsal cinsiyete duyarlılık açısından ele alınırken vergilendirme özelinde toplumsal cinsiyete duyarlılık konusunda gerek araştırmacılar ve gerekse vergilendirme analistleri tarafından yapılan çalışmalar fazla değildir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyete duyarlı vergilendirmeye (TCDV) ilişkin ülke örnekleri üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Birleşik Krallık’taki (İngiltere’deki) çalışma ve uygulamalar ele alınacak ve karşılaştırmalı bir analiz yapılacaktır.

1.Giriş

Bütçeler, vergi ve harcama yönüyle, birçok ülkede kadınları desteklemek, onları her alanda teşvik etmek vb. amaçlara uygun hale getirilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle bütçelerin, gelir kalemleri öncelikli olmak üzere, cinsiyetler arası eşitlik açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bütçe gelirlerinin önemli bir kısmı vergilerden oluşmaktadır. Vergilere yönelik uygulanan politikaların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri incelenerek bunlara uygun bütçe önerileri geliştirilmelidir. Bu kapsamda TCDB inisiyatifi cinsiyet eşitliği üzerinde durmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için; bütçelerde gelir ve gider kalemlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı analizlerinin yapılması gereklidir. Ayrıca, "toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi amacıyla kapasite geliştirilmesi ve kaynak tahsis edilmesi, bütçe gelir politikalarına toplumsal cinsiyet perspektiflerini sistematik bir şekilde uygulanması için ulusal göstergeler dahil olmak üzere, uygun şekilde metodolojiler ve araçlar geliştirilmesi gerekmektedir" (Şenesen, 2008: 10).

Bütçelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği vergilerin yanı sıra harçlar vb. gelirlerin edinilmesinde de ortaya çıkmaktadır. Bilhassa kadınların vergilendirilmesi konusunda eşitsizlikler görülmektedir. Ayrıca bütçe gelirlerinin edinilmesinde doğrudan vergiler yerine dolaylı vergilerin tercih edilmesi toplumsal cinsiyet temelinde kadınlar aleyhine sorunlar oluşmasına sebep olmaktadır. Adil bir bütçenin oluşturulması hususunda gelir vergisi (GV) önemli bir yere sahiptir. Özellikle asgari geçim indirim, artan oranlı vergi tarifeleri, indirim, istisna ve muafiyet vb. uygulamalar vergi adaletinin sağlanması adına daha etkili olabilmektedir. "Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi vergilerin uygulandığı mal ve hizmetlerin, düşük gelirli bütçesindeki payı, yüksek gelirlilere göre daha fazla olmakta ve vergi yükü, düşük gelirlilerin üzerinde kalabilmektedir. Dolaylı vergiler yoluyla vergi yükü kadınların ve emekçilerin omuzlarına yüklenmiştir. Gelir eşitsizliği artmış, adaletsizlik büyümüştür" (Eğitim Sendikası, 2014).

Diğer yandan yüksek vergi oranları nedeniyle vergi yükü artmaktadır. Bu durumda girişimciler tarafından yatırım yapma isteği azalmaktadır. Haliyle yatırım yapılmaması istihdamı da olumsuz yönde etkilemektedir. "Dolayısıyla bir vergi sisteminin; ekonominin gelişmesini ve kalkınmasını önleyen, tasarrufları, yatırımları ve istihdamı engelleyen ve kayıt dışılığı artıran yapıdan uzak tutulması gerekmektedir" (Armağan, 2007).

Bu çalışmada çeşitli ülke örnekleri TCDV açısından ele alınacaktır. TCDV hedefi kapsamında Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'taki (İngiltere'deki) düzenlemeler TCDB kriterleri temelinde irdelenmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda adı geçen ülkelerdeki TCDV uygulamasına amaçlanan sonuçlar ile kastı aşan lehte ve kastı aşan aleyhte sonuçlar açısından bakılacaktır. Şöyle ki; toplumsal cinsiyete duyarlı vergilendirme, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme, ülkelerde ele alınan argümanlardan hareketle vergi sistemi, gelir vergisi, dolaylı vergiler (KDV ve ÖTV) temelinde irdelenecektir.

2. TCDV İle İlgili Kriterler

TCDV bağlamındaki ülke uygulamalarına bakıldığında şu kriterlere ulaşılabilir:³

Vergi Sistemi:

Pozitif ayrımcılık sonucunda kadınlar erkeklere göre daha az vergilendiriliyorsa, kadınlar erkeklere göre ücretler üzerinden daha az vergilendiriliyorsa, vergiye ilişkin görev ve sorumlulukların zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirilmesi (vergi ahlakı) erkeklere göre düşük ve az gelirlili olan kadınlarda daha yüksekse, dolaylı-dolaysız vergi bileşiminin değişimi, verginin konusunun ve verginin tarife yapısının değiştirilmesi ile vergi adaletinin sağlanması gibi kadın ve erkeğe göre vergi reformları yapılıyorsa, vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılıyorsa, vergi reformu ile ilgili uygulamalar yatırımlarda ve üretimde vergilendirme açısından kolaylıklar sağlayarak kadın ve erkek istihdamını artırıyor, vergi oranlarının kadınlar ve erkekler için azaltılması üretim, istihdam ve vergi tabanını olumlu etkiliyorsa, GV'deki çocuk bakım indirimi vb. indirimler, tüketim vergilerindeki muafiyetler kadınları olumlu etkiliyorsa, dolaylı vergilerden doğrudan vergilere geçiş gibi değişiklikler varsa, düşük ve orta gelirlili kadınlar için vergi indirimi yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidiliyorsa, TCDV olarak değerlendirilecektir.

Vergilendirmede kadın-erkek ayrımı yoksa, kadın-erkek ücretleri aynı oranda vergilendiriliyorsa, vergi reformu ile ilgili uygulamalar kadın ve erkeği aynı oranda etkiliyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

Vergi ödeme isteği azalıyor ve kayıt dışı ekonominin boyutu artıyorsa, vergi oranlarındaki indirimler, evli kadınların ücretli istihdama girmeleri yönündeki cesaretini kırıyor, dolaylı vergiler doğrudan vergilere göre fazla ise, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

³ İlgili kriterler için bkz: Göğüsdere, C. (2018). "Toplumsal Cinsiyet ve Vergilendirme: 2005-2016 Dönemi Bütçe Raporları, İlgili Mevzuat ve Düzenlemelerden Hareketle Türkiye Özelinde Bir İrdeleme", Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Gelir Vergisi:

Artan oranlı GV idari bakımdan uygulanabilirse ve geniş bir vergi tabanına yayılabilirse, "bütçe karar mekanizmalarına kadınların yoğun katılımının sağlanması, kadın istihdamının artırılması ve kadın girişimciliğinde vergi muafiyet ve istisnalarının ortaya koyulması halinde", indirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözeterek şekilde olursa, menkul kıymet gelirleri ve faiz gelirlerinin düşük vergilendirilmesi veya istisna tutulmaları, kreş ve yaşlı bakım merkezlerine yapılan ödemelerin vergiden istisna tutulması ya da GV matrahından indirilmesi, elde edilecek gelirlerin cinsiyete duyarlı kamu hizmetlerine tahsisi halinde, evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına göre daha düşükse, kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanıyorsa, GV'de reformlara gidilmesi halinde, GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil ediliyorsa, TCDV olarak değerlendirilecektir.

Evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşitse, muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılıyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

Dik artan oranlı GV uygulaması yatırım yapma isteğini azaltarak istihdamı azaltıyorsa, aynı düzey ve tek tip indirim, istisna ve muafiyetler olursa, GV'de artış, vergi ödenecek dilimi ve vergi oranlarını yukarı çekerek ilave vergi yükü atışına neden oluyorsa, vergi tarifelerindeki değişiklikler az gelirli kadınların yüksek oranlarda vergilendirilmesine neden oluyorsa, yüksek vergi oranları kadınları emek piyasasına girmekten caydırıyorsa, "adaletsiz ve yüksek oranlı vergi sistemi yanında kayıt dışılığın haksız kazançları beslemesi halinde", ücret gelirlerinin vergilendirilmesi mümkünken ev içi üretim gelirlerinin vergilendirilememesi halinde, evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına göre daha yüksekse, erkekler vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanıyorsa, vergi sisteminde uygulanmaya çalışılan pozitif ayrımcılığa rağmen kadınlar için yüksek vergi dilimi uygulanıyorsa, kadınlar yarı zamanlı ve kayıt dışı olarak çalıştığından indirimlerinden yararlanamıyorsa, vergi kanunlarının karmaşık bir yapısı varsa, evli çiftlere yapılan indirimler

kadın istihdamını caydırıyorsa, evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödüyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

Dolaylı Vergiler (KDV ve ÖTV):

Medikal ürünlerden alınan vergiler, düşük oranlı ise, "kahverengi ekmek, mısır unu, kuru fasulye, süt tozu, pirinç, sebze ve meyve gibi belirli gıda maddelerinde KDV oranı düşük oranlı veya sıfır," yoksul kadınlar için önemli olan bazı mallara düşük oranlı veya sıfır KDV ve ÖTV oranı uygulanıyorsa, kadın girişimciler KDV'den muaf ise, KDV'de sağlanan indirim, istisna ve muafiyetler, artan oranlılığın şiddetini azaltıyorsa, "dolaylı ve doğrudan vergilerde, vergi politikalarının tasarımında toplumsal cinsiyet perspektifi birleştiriliyorsa", KDV ile ilgili kadınlar ve düşük gelirliler yararına yasa çıkarılıyorsa, "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanıyorsa," TCDV olarak değerlendirilecektir.

Alkol ve sigara gibi tüketim ürünlerinden alınan vergiler yüksekse, erkek ve kadınları aynı oranda etkiliyorsa, gelir seviyesi ne olursa olsun aynı vergi alınıyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

Kadınlar aile sağlığı, eğitim, beslenme vb. ihtiyaçlar için gelirlerini harcıyorsa, artan KDV ve ÖTV oranları, kadın girişimcilere daha fazla yük getiriyorsa, kadın girişimcilerin ödediği KDV ile erkek girişimcilerin ödediği KDV sektörüne göre değişiyor ve kadın girişimcilerin ödediği KDV daha yüksekse, kadın girişimcilerin ticaret sektöründe, erkek girişimcilerin üretim sektöründe olma olasılığı daha fazla ise, kadın girişimcilerin kazançları daha düşük olduğundan, muafiyetlerden yararlanma oranları da daha düşükse, yiyecek içecek gibi ana tüketim maddelerinden alınan vergiler, diğer harcama kalemlerine göre daha yüksekse, su, elektrik, yakıt, taşımacılık, sağlık ve ilaç sektöründe de vergilendirme yüksekse, yakıt vergileri, vergi yükünü artırıyorsa, temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artırıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olarak değerlendirilecektir.

Bu bağlamda ülkeler ve bölgeler özelindeki sosyo-kültürel özgünlükler göz ardı edilerek sadece yukarıdaki kriterlerden hareketle ülkeler ayrı ayrı incelenerek (örneğin; gıda ve temizlik

maddeleri için KDV’de artış ya da azalış olup olmadığına bakılarak) vergi sistemi, GV ve dolaylı vergilerle (KDV ve ÖTV) ilgili düzenlemeler irdelenecektir.

3. Hindistan’da TCDV

Hindistan’da 1991 yılına kadar yapısal uyum programı uygulanmıştır. Bu nedenle de uygulanan vergi politikalarında, yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Bilhassa doğrudan vergilendirmede yapılan değişiklikler, TCDV konusunda yeni tartışmalara neden olmuştur.

Bu bölümde Hindistan’da vergi sistemi, GV ve dolaylı vergilerdeki toplumsal cinsiyete duyarlılık yukarıda ele alınan TCDV ile ilgili kriterlerden hareketle analiz edilecektir.

3.1. Vergi Sistemi

- Pozitif ayrımcılık sonucunda, kadınlar erkeklere göre daha az vergilendiriliyorsa, TCDV söz konusudur. Hindistan’da vergi sistemi temelinde, vergi reformları aracılığıyla kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık politikası uygulanmaktadır. Hint yasalarındaki genelde eşitsizlik konusu ve özelde ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusu tartışılmaktadır. 1956 yılında çıkarılan "Hindu Veraset Yasası" yeniden incelenmiştir. Bu yasadaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki sorunların giderilmesi için çaba sarf edilmiştir. Kadınlar, bu yasayla evlilik öncesinde veya sonrasında edindikleri tüm mallarda tam olarak hak sahibi olmuşlardır. Bu yönden bakıldığında bu yasa ve vergi sisteminde yapılan yeniliklerle kadınlar açısından cinsiyet temelli ayrımcılığa son verilmeye çalışılmıştır (Chakraborty, Chakraborty, Karmakar ve Kapila, 2010).

- Vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılıyorsa, TCDV söz konusudur. 1991 yılında, vergilendirmede reformlara gidilmiştir. Reformlar sayesinde doğrudan ve dolaylı vergi oranları azaltılmıştır (Jha, 2002).

- Vergi oranlarının kadınlar ve erkekler için azaltılması; üretim, istihdam ve vergi tabanını olumlu etkiliyorsa, TCDV söz konusudur. Devlet 2005 yılında KDV’de reformlar yapmıştır. KV oranları düşürülmüştür. Vergi tabanı genişletilmeye çalışılmıştır (Rao ve Rao, 2005).

- Vergilendirmede kadın-erkek ayrımı yoksa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Hizmetler, kişi bazında vergilendirilmiştir.

- Dolaylı vergiler doğrudan vergilere göre fazla ise, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. 2014-2015 döneminde doğrudan vergilerin GSYH içindeki payı % 5.81 iken dolaylı vergilerin payı % 11.57 olmuştur (Ministry of Finance, 2015).

- Vergi reformu ile ilgili uygulamalar kadın ve erkeği aynı oranda etkiliyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Hükümet 2010-2011 döneminde mal ve hizmetlerdeki vergileri birleştirmiştir. Bu nedenle de düşük gelirli kadınların ve fakirlerin vergi yükü artmıştır. Dolayısıyla kadınlar, reformlardan negatif bir şekilde etkilenmiştir. Kasıt bu olmamasına karşın kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirimini yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidiliyorsa, TCDV söz konusudur. Hindistan'da 1991 yılında hayat standartlarını yükseltmek için ulusal sanayide korumacı rejimler uygulanmaya başlanmıştır (Jha, 2002). Mal ve hizmet vergilerinin birleştirilmesi düşük gelirli kadınların vergi yükünü artırmıştır. Kasıt bu olmamasına karşın kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

3.2. Gelir Vergisi

- Menkul kıymet gelirleri ve faiz gelirlerinin düşük vergilendirilmesi veya istisna tutulmaları, kreş ve yaşlı bakım merkezlerine yapılan ödemelerin vergiden istisna tutulması ya da GV matrahından indirilmesi, elde edilecek gelirlerin cinsiyete duyarlı kamu hizmetlerine tahsisi halinde, TCDV söz konusudur. Hindistan'da 12 aylık menkul kıymetlere ilişkin olup vergi oranı sıfırdır ve özel işlem vergisi ödenmektedir.

- GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil ediliyorsa, TCDV söz konusudur. Hindistan'da GV, bireysel olarak tahsil edilmektedir. Hindistan'da vergilendirme sistemi, edinilen gelirin kaynağına göre belirlenen vergi mükellefiyetine dayanmaktadır. Beyan sisteminde ise, bireysel vergi beyanı söz konusudur. Mükellefiyet, hanenin geri kalanının gelirinden bağımsız olarak, her bir kişi için ayrı olarak belirlenir (Chakraborty vd., 2010).

-İndirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözetecek şekilde olursa, TCDV söz konusudur. 2001’de kadınlar için özel bir indirim uygulanmıştır. 2005 yılında ise vergiden muaf gelirler artmıştır. Yüksek muafiyet limitleri ile kadınlar için vergi iyileştirmeleri sağlamaktadır.

- Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılıyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Hindistan’da muafiyet ve indirimlerin çoğunluğu GV ödeyen tüm bireyler için kullanılmıştır (Ministry of Finance, 2008).

- Evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşitse, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Vergiye tabi gelirlerin hesaplanması ve tanımlanması kadınlar ve erkekler için aynıdır. Mevzuatta gelirler farklı biçimde ele alınsa da toplumsal cinsiyet açısından bir ayırım yapılmamıştır.

-Vergi tarifelerindeki değişiklikler az gelirli kadınların yüksek oranlarda vergilendirilmesine neden oluyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. 2008-2009’da GV dilimleri oranları iki cins için de eşitlenmiştir. Ancak yüksek vergi dilimleri mülkiyetin kadınlardan erkeklere geçmesine sebep olmaktadır.

- Vergi sisteminde uygulanmaya çalışılan pozitif ayrımcılığa rağmen kadınlar için yüksek vergi dilimi uygulanıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Hint vergi sisteminde uygulanmaya çalışılan pozitif ayrımcılığa rağmen kadınlar için yüksek vergi dilimi uygulanmaktadır.

- Evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödüyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Vergi yükü temel muafiyetler nedeniyle bekar ve evlilerde önemli ölçüde farklıdır. Örneğin; çiftlerde gelir 300.000 Rupı⁴ (Rs) üzerinde ise muafiyet limiti 150.000-180.000 Rupı arasındadır. Tek erkeklerde muafiyet tutarı 15.000 Rupı, tek kadınlarda ise 12.000 Rupı’dır. Dolayısıyla kadınlarda muafiyet tutarı daha azdır (Ministry of Finance, 2008).

3.3. Dolaylı Vergiler

- "Kahverengi ekmek, mısır unu, kuru fasulye, süt tozu, pirinç, sebze ve meyve gibi belirli gıda maddelerinde KDV oranı düşük oranlı veya sıfırsa," TCDV söz konusudur. Bazı

⁴ Rupı: Hindistan’ın resmi para birimidir.

temel gıda maddeleri (ekmek, lor, ayran, günlük süt, pastörize süt, taze sebze ve meyve), tahıl, temel giyim, ev içi hizmetler, kırtasiye malzemeleri, kitaplar vb. KDV'den muaf tutulmuştur (West Bengal Commercial Taxes Department, 2003).

- Yiyecek içecek gibi ana tüketim maddelerinden alınan vergiler, diğer harcama kalemlerine göre daha yüksekse, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Temel gıda maddelerinde % 4 KDV oranı uygulanırken, dışarıda tüketilen gıdalarda %12,5 KDV oranı söz konusudur. Tüm vergiler için taban oran ise %20'dir. Kastı aşan lehte bir durum söz konusu olduğundan TCDV olduğu düşünülebilir.

- Su, elektrik, yakıt, taşımacılık, sağlık ve ilaç sektöründe de vergilendirme yüksekse, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Hindistan'da benzin, petrol, dizel vb. ise yüksek oranda vergilendirilmektedir (West Bengal Commercial Taxes Department, 2003).

- Temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Kırsal ve kentsel kesimdeki vergilendirme etkileri fakir halk için daha ağırdır. Kentsel kesimde ise bu etki kırsal kesimden daha yüksektir. KDV etkileri yakıtta daha yüksektir. Ev yakıtlarında bu oran diğer yakıtlardan daha azdır. Kentsel kesimde dolaylı vergilerin yükü daha fazladır. Özellikle KDV vergi yükünü artırmaktadır (West Bengal Commercial Taxes Department, 2003).

Yukarıdaki kriterler genel olarak değerlendirildiğinde, Chakraborty, vd.'ne (2010) göre Hint vergilendirme sistemi kadın karşıtı eğilimlidir. Zenginliğin kaynağı erkeklerdir. Erkekler atalarından kalan mülkiyetin sahibidirler. Kadınlar ise aile dışından elde edilen mülkiyetlerde hak sahibidir. Hindistan'da birlikte beyan sistemi yoktur. Vergi hukukunda çeşitli iyileştirilmelere gidilmiştir. Hint yasaları ile cinsiyete dayalı ayrımcılık kaldırılmaya çalışılmıştır. Kadınlara yüksek GV dilimi uygulanmaktadır. Bu sebeple az sayıda kadın vergi avantajlarından yararlanmaktadır (Chakraborty, Chakraborty, Karmakar ve Kapila, 2010). Doğrudan vergiler ise karmaşıktır. Muafiyetler yeniden gözden geçirilmelidir. Dolaylı vergiler, azalan oranlıdır. Kadınların vergi yükü fazladır. KDV özellikle yoksullar üzerinde büyük yük olmaktadır. Dolaylı vergilerin artırılması konusu, toplumsal cinsiyet ve yoksulluğa etkileri yönünden ele alınmalıdır.

4. Meksika’da TCDV

Meksika’da gelir dağılımı, diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, eşit değildir. Vergi politikalarında daha adil olma amacı bulunmaktadır. Böylece artan gelir eşitsizliği sorununun üstesinden gelinmeye çalışılmaktadır. Ekonomideki TCDV analizinde kadınların ve erkeklerin farklı rolleri göz önünde tutulmaktadır. TCDV analizinde ilk amaç kadınlar ve erkekler üzerinde aynı etkiyi yaratıp yaratmadığını incelemektir. (Fragoso ve Gonzalez, 2010).

Bu bölümde Meksika’da vergi sistemi, GV ve dolaylı vergilerdeki toplumsal cinsiyete duyarlılık yukarıda ele alınan TCDV ile ilgili kriterlerden hareketle analiz edilecektir.

4.1. Vergi Sistemi

- Vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılıyorsa, TCDV söz konusudur. Federal hükümet 2008 yılında iki yeni dolaylı vergi uygulamasına geçmiştir. Bunlar sabit oranlı KV ve nakit mevduat vergisidir. Sabit oranlı KV, vergi tabanının büyümesini sağlayacak ve GV’yi tamamlayacak şekilde tasarlanmış olup vergi kaçakçılığını önlemektedir. (Secretaria de Hacienda y Credito Publico [SHCP], 2005–2008).

- Düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirimi yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidiliyorsa, TCDV söz konusudur. En düşük hane geliri üzerindeki vergi yükünün azaltılması için vergi politikası yeniden gözden geçirilmiştir.

- Vergi ödeme isteği azalıyor ve kayıt dışı ekonominin boyutu artıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Meksika’da meslekler, piyasalar, ücretler, mülkiyet ve üretim tesisleri açısından farklılıklar vergi mükellefiyetini etkilemektedir. "Ekonomik güçteki bu farklılıklar kadınları ve erkekleri etkilemekte vergiden kaçınmaya neden olmaktadır. Örneğin; Erkekler daha çok vergi ödediklerinden, vergi ödememek için pahalı avukat ve muhasebeciler tutabilmektedirler" (Fragoso ve Gonzalez, 2010). Ayrıca "Ücretsiz bakım emeği açısından bakıldığında bu bakımın % 84’ü kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. 15 yaş ve üzeri kadınlar haftada 30 saatten fazla ücretsiz çalışmakta ve bunlar ulusal gelirden resmi olarak gözükmemektedir "(Instituto Nacional de Estadística y Geografía) [INEGI], 2002).

4.2. Gelir Vergisi

- İndirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözeterek şekilde olursa, TCDV söz konusudur. Meksika'da muafiyetler vergilendirilebilir geliri azaltmaktadır. GV kanunu, düşük gelirli bireyler için sübvansiyon ve kredi imkanı sağlamaktadır. Böyle bir amaç ve uygulama söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanıyorsa, TCDV söz konusudur. GV kanunu madde 123'te vergi indirimi yapılacak gelirler sayılmıştır. Bunlar arasında tazminatlar, indirimler ve primler vb. sayılabilir. Gıda, hammadde, üretim ürünleri, imalat ve yatırımlar vb. ise vergilendirilmektedir. Madde 17'de tıbbi, diş, hastane gibi ödemeler, bağış, ölüm yardımı vb. de indirimler vardır. Madde 108'de vergi indirimleri, miras, servet ortaklaşa sahip olunan mallardan elde edilen gelirlerde evli çiftlere özel indirimler bulunmaktadır. Böyle bir uygulama söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- GV'de reformlara gidilmesi halinde TCDV söz konusudur. "Yasalar, normlar, kurallar ve tüzüklerde açık cinsiyete dayalı ayrımcılık eğilimi mevcuttur. Meksika vergi sistemi ve GV kanununda açık cinsiyete dayalı ayrımcılık görülmektedir. Vergi sistemi kadınların ve erkeklerin refahını da etkilemektedir " (Stotsky, 2005: 2). Böyle bir amaç ve uygulama söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- GV'de artış, vergi ödenecek dilimi ve vergi oranlarını yukarı çekerek ilave vergi yükü atışına neden oluyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. GV kanunu ücretli çalışanların kazançlarını bireysel olarak sınırlandırmıştır. Ancak erkekler, kadınlara göre daha çok kazandığından daha çok vergi ödemektedirler. "Kadınlar erkeklere göre daha düşük bir vergi yükü ile karşı karşıyadır. Bunun nedeni kadınlar nispeten daha az kazandıklarından daha az vergi ödemektedirler (Fragoso ve Gonzalez, 2010). Böyle bir amaç söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Kadınlar yarı zamanlı ve kayıt dışı olarak çalıştığından indirimlerinden yararlanamıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Meksika'da çoğu kadın yarı zamanlı ve kayıt dışı olarak çalıştığından ücret kredilerinden ve indirimlerinden yararlanamamaktadır (Fragoso ve Gonzalez, 2010).

- Vergi kanunlarının karmaşık bir yapısı varsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Meksika'da vergi kanunlarının karmaşık yapısı nedeniyle kadınlara karşı ayrımcılık etkili olmaktadır (Fragoso ve Gonzalez, 2010).

- GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil ediliyorsa, TCDV söz konusudur. GV gelirin kaynağına bakılmaksızın aynı çatı altında yaşayan bireylerden tarh edilir. Kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

4.3. Dolaylı Vergiler

- Alkol ve sigara gibi tüketim ürünlerinden alınan vergiler yüksekse, erkek ve kadınları aynı oranda etkiliyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. "Vergi yükü üretim ve hizmetler özel vergisinde (STPS) kırsalda daha fazladır. Çünkü gelirlerinin büyük bir kısmını alkollü, alkolsüz içki, sigara gibi tüketim mallarına harcamaktadırlar. Erkeğin aile reisi olduğu hane halkında vergi yükü daha fazladır " (INEGI, 2006). Düşük gelirli hane halkı gelirlerinin daha büyük bir kısmını alkollü-alkolsüz içki ve sigaraya harcamaktadır. Kadının aile reisi olduğu hanelerde kadınların bu tür harcamaları olmadığından STPS yükü daha azdır. Bu nedenle TCDV olduğu düşünülebilir.

- "Dolaylı ve doğrudan vergilerde, vergi politikalarının tasarımında toplumsal cinsiyet perspektifi birleştiriliyorsa", TCDV söz konusudur. Adil bir sistem olan doğrudan vergilendirme kadınların ücretsiz emeğine katkı sağlamaktadır. Doğrudan vergilendirmedeki değişiklikler iyi yönde olmasına karşın toplumsal cinsiyete dayalı eşitliğe sağlayacak kadar etkili olmamıştır. Böyle bir amaç ve uygulama söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Yakıt vergileri, vergi yükünü artırıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Meksika'da yakıt vergisi farklı bir yere sahiptir. Endüstride ve taşımacılıkta kullanılan dizel ve benzin vergi gelirlerini azaltmaktadır. Uluslararası fiyatlara göre çeşitli vergi oranları uygulanmaktadır (SHCP, 2005-2008). Fiyat farkı uluslararası fiyata bölünerek vergi oranı hesaplanmaktadır. Böylece Meksika yakıt fiyatları uluslararasından yüksek olduğunda vergi oranı pozitif çıkmakta ve fiyatlar arasındaki farklılık giderek artmaktadır. Diğer yandan Meksika yakıt fiyatları uluslararasından düşük olduğunda bu oran negatif çıkmakta ve sübvansiyonlarda etkili olmaktadır.

- Temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Kentsel kesimde vergi yükü kırsal kesime göre yüksek çıkmıştır. Çünkü kırsal kesimin elde ettiği gelir daha azdır. Kırsal kesim elde ettiği bu geliri temel besin maddelerine harcamakta ve bu nedenle vergilendirilmemektedir (INEGI, 2006).

- Kadınlar aile sağlığı, eğitim, beslenme vb. ihtiyaçlar için gelirlerini harcıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. İki eşin de aynı gelir elde ettiği hane halklarında kadınlarda vergi yükü daha azdır. Bunun nedeni kadınların hane gelirine katkısının daha fazla olduğu hanelerde ya da kadının aile reisi olduğu hanelerde, kadın harcamalarda söz sahibi olmakta gelirin büyük kısmını gıda ve hizmetlere harcamaktadırlar.

Yukarıdaki kriterler genel olarak değerlendirildiğinde, Frago ve Gonzalez'e (2010) göre gelirler cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kadının aile reisi olduğu ve kadın-erkek eşit durumdaki hanelerde gelirlerde daha yüksek dolaylı vergi yükü vardır. GV yükü kentsel kesimde kırsal kesimden daha fazladır. Daha düşük gelir düzeylerinde daha yüksek vergi yükü mevcuttur. Meksika'da gelir dağılımı adaletsizdir. Kayıtlı istihdam sınırlıdır. Kadınların çocuk indirimi gibi muafiyet ve indirimlerden daha az yararlanmaktadır. Kadın gelirlerindeki vergi yükü de yüksektir. Hükümet tarafından toplumsal cinsiyete yönelik yeni politikalar üretmeye çalışılmaktadır. Doğrudan vergi sisteminin yetersizliği göz önüne alındığında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için dolaylı vergilere az da olsa başvurulmalıdır. Vergi reformları yeniden gözden geçirilmelidir. KDV ile ilgili kadınlar ve düşük gelirliler yararına yasa çıkarılmalıdır.

5. Güney Afrika'da TCDV

Güney Afrika TCDV'yi anlamak için ilgi çekici bir örnektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili siyasi vaatlerin yerine getirilmesi kadınlar yönünden oldukça yavaş olmuştur. "Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesinin nedenlerinden biri yalnızca harcamalar değil aynı zamanda vergilendirmelerde ulusal bütçelerin kadınlar ve erkekler üzerinde farklı etkiler yaratmasıdır" (Hartzenburg, 1996). Vergilendirme politikalarının toplumsal cinsiyet etkileri üzerine daha çok durulmuştur. Bu amaçla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin veriler

toplanmıştır. Çeşitli araştırmalar sonucunda vergilendirmede açık cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğu ifade edilmiştir.

Bu bölümde Güney Afrika'da vergi sistemi, GV ve dolaylı vergilerdeki toplumsal cinsiyete duyarlılık yukarıda ele alınan TCDV ile ilgili kriterlerden hareketle analiz edilecektir.

5.1. Vergi Sistemi

- Vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılıyorsa, TCDV söz konusudur. "Güney Afrika vergi sisteminde reform süreci 1986'da Margo Soruşturma Komisyonu (the Margo Commission of Inquiry into the Tax Structure of the Republic of South Africa) ile başlamıştır. Margo Komisyonu ekonomide ırk ayrımına karşı reform politikalarında önemli rol oynamıştır" (Morris ve Padayachee, 1988). Margo Komisyonu daha basit bir vergi yapısı, vergi dilimlerinin genişletilmesi vb. tavsiyelerde bulunmuştur. Ancak komisyonun da tavsiyesiyle evli çiftlerde birlikte vergilendirmenin sürdürülmesi hususu kabul edilmiştir.

- Dolaylı vergilerden doğrudan vergilere geçiş gibi değişiklikler varsa, TCDV söz konusudur. Güney Afrika'da dolaylı vergilerden doğrudan vergilere geçiş gibi önemli değişiklikler olmuştur (National Treasury, 1999). 1994 yılında yeni hükümet "Güney Afrika Vergi Yapısını Belirli Açılardan Sorgulama Komisyonu'nu" (Commission of Enquiry into Certain Aspects of the Tax Structure of South Africa [KATZ]) kurmuştur.

- Düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirimi yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidiliyorsa, TCDV söz konusudur. 1994 yılında, vergi sistemi yeniden değerlendirilmiştir. KATZ Komisyonu ile hükümet birlikte çalışarak vergi politikalarında önemli değişimler yapmışlardır. Vergi kanunlarında da değişiklikler yapılmıştır. Yeni Anayasayla cinsiyete dayalı ayrımcılığın kaldırılması da dahil olmak üzere evli-evli olmayan ayrımının kaldırılması, düşük ve orta gelirli mükellefler için vergi indirimi yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidilmiştir (Budlender, Casale ve Valodia, 2010).

5.2. Gelir Vergisi

- "Bütçe karar mekanizmalarına kadınların yoğun katılımının sağlanması, kadın istihdamının artırılması ve kadın girişimciliğinde vergi muafiyet ve istisnalarının ortaya koyulması halinde", TCDV söz konusudur. Kadınlar, Güney Afrika'da diğer ülkelere göre, siyaset ve ekonomide daha üst seviyelerde temsil edilmektedir (Hartzenburg, 1996).

- GV'de reformlara gidilmesi halinde, TCDV söz konusudur. "1999 yılından sonra kar oranları artarak ekonomik yükseliş gerçekleşmiştir. Buna rağmen GV'den sağlanan gelirlerin oranı düşmüştür. Bu nedenle GV'nin toplanmasına ağırlık verilmiştir. SARS vergi uyumunu artırmaya ve vergi tabanını genişletmeye çalışmıştır" (National Treasury, 1999).

- İndirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözetecek şekilde olursa, TCDV söz konusudur. 65 yaş üstündekiler bu vergiden muafır. Çocuk ödemeleri yoktur. İndirimler sınırlıdır (Smith, 2000). Böyle bir amaç ve uygulama söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme olduğu düşünülebilir.

-Vergi tarifelerindeki değişiklikler az gelirli kadınların yüksek oranlarda vergilendirilmesine neden oluyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. 1998 yılında, on adet gelir dilimi belirlenmiştir. Ancak bu altı dilime düşürülmüştür (Smith, 2000). Evli erkekler için evli kadınlara göre farklı vergi dilimleri tanımlanmıştır. Cinsiyet farkı gözetilmeksizin evliler bekarlardan daha az vergi ödemektedirler.

- Evli çiftlere yapılan indirimler kadın istihdamını caydırıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Evli çiftlere yapılan indirimler kadın istihdamını caydırmaktadır.

- Evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödüyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödemektedir. Evli ve bekar ayrımı kaldırılmasına rağmen cinsiyete dayalı gizli ayrımcılık çekirdek ailelerde devam etmiştir.

- Evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşitse, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Evli kadınların gelirleri ekstra bir gelir olduğundan daha yüksek oranda vergiye tabi tutulmuştur. Bekar erkekler de evli kadınlardan daha az vergi ödemektedirler. Ancak 1995 yılında KATZ Komisyonunun ilk raporunda cinsiyet ve medeni durumu ne olursa olsun tek vergi uygulanması sağlanmıştır.

Ancak cinsiyete dayalı gizli ayrımcılık vardır. Kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılıyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Sadece evli erkeklere yönelik indirimler yapılmaktadır. Kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olmadığı için toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

5.3. Dolaylı Vergiler

- "Kahverengi ekmek, mısır unu, kuru fasulye, süt tozu, pirinç, sebze ve meyve gibi belirli gıda maddelerinde KDV oranı düşük oranlı veya sıfırsa," TCDV söz konusudur. Temel gıda maddeleri (peynir, ekmek, yumurta, yağ, sebze, meyve, pirinç, süt, balık vb.), tarım ürünleri, uluslararası taşımacılık için kullanılan benzin ile aydınlatmada ve yemek yapımında kullanılan parafin vb.'de KDV oranı % 0'dır. Böylece özellikle yoksul halkın KDV yükü hafifletmektedir (National Treasury, 2000).

- KDV ile ilgili kadınlar ve düşük gelirliler yararına yasa çıkarılıyorsa, TCDV söz konusudur. KDV'den muaf olanlar kira, eğitim, toplu ve tren taşımacılığı, tıbbi yardım, halk sağlığı kuruluşları, çocuk bakım birimleri vb.'dir. 1995 yılında emeklilik fonları, işsizlik sigortası ve tıbbi yardımlar, KDV yeniden düzenlenerek vergilendirme sisteminde değişiklikler yapılmıştır. Pek çok üründe ise KDV oranı % 0'dır ve muafiyetler söz konusudur.

- "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanıyorsa," TCDV söz konusudur. % 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanmaktadır.

- Yakıt vergileri, vergi yükünü artırıyor, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Dolaylı vergilerin yükü, kadının aile reisi olduğu hanelerde erkeğin aile reisi olduğu ailelere göre düşüktür. Bu durum KDV, tüketim ve yakıt vergilerinde de geçerlidir. Kastı aşan lehte bir durum söz konusu olduğundan TCDV olduğu düşünülebilir.

- Alkol ve sigara gibi tüketim ürünlerinden alınan vergiler yüksekse, erkek ve kadınları aynı oranda etkiliyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. ÖTV alkollü-alkolsüz içkilerde ve sigarada uygulanmaktadır (National Treasury, 2000).

- Temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Düşük gelirliler

hanelerde ve çocuklu kadının aile reisi olduğu hanelerde temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artmaktadır.

Yukarıdaki kriterler genel olarak değerlendirildiğinde, Budlender vd'ne (2010) göre Güney Afrika'da dolaylı vergilerde kadının aile reisi olduğu hanelerde cinsiyete dayalı gizli ayrımcılık azalmıştır. Vergi sisteminde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık artmaktadır. Yatay eşitsizlik durumu düşük gelirli ve bekar kadınlarda ortaya çıkmaktadır. Birlikte beyan kadınların aleyhinedir. Alkol, sigara ve yakıt vergileri yüksektir ve bu nedenle erkeğin aile reisi olduğu ve çocuksuz hanelerde vergi yükü artmaktadır. "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanmaktadır" Dolaylı vergi sisteminde, özellikle kadının aile reisi olduğu hanelerde, eşitlik sağlanmalıdır.

6. Birleşik Krallık'ta (İngiltere'de) TCDV

Vergi sorunu, 1930'lardan beri çeşitli finansal krizlere maruz kalan Birleşik Krallık'ta önemli bir konu olmuştur. Vergilerle ilgili tartışmalar vergi düzeyi, hükümet harcamaları vb. konular olmuştur. Birleşik Krallık'ta Kadın Bütçe Grubu, özellikle vergi indirimleri üzerine çalışmaktadır. Kadın Bütçe Grubu'nun çalışmaları dışında yıllık bütçede TCDV konusunda yeterli bir çalışma yapılmamıştır. Özellikle 2000 yılı teşvik paketinde yer alan vergilerin yükseltilmesi hususu, iki cins üzerindeki etkisi nedeniyle tartışmalara neden olmuştur.

Bu bölümde Birleşik Krallık'ta vergi sistemi, GV ve dolaylı vergilerdeki toplumsal cinsiyete duyarlılık yukarıda ele alınan TCDV ile ilgili kriterlerden hareketle analiz edilecektir.

6.1. Vergi Sistemi

- Vergi oranlarının kadınlar ve erkekler için azaltılması; üretim, istihdam ve vergi tabanını olumlu etkiliyorsa, TCDV söz konusudur. Kadın Bütçe Grubu tarafından Çalışan Ailelere Vergi Kredisi (Working Families' Tax Credit [WFTC]) uygulamasının yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede İstihdam Vergi Kredisi (Employment Tax Credit [ETC]) ve Birleştirilmiş Çocuk Kredisi (Integrated Child Credit [ICC]) şeklinde yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Gruba göre, istihdama Vergi İndirimi uygulaması kadınlara ve erkekler eşit imkanlar sağlayacaktır (Bellamy, 2002). WFTC ile iş ve iş koşulları her iki

cinsiyet içinde eşit şekilde sağlanmıştır. Amaç, devlet politikalarının eşitsizlikleri artırmasının önüne geçmektir.

- GV'deki çocuk bakım indirimi vb. indirimler, tüketim vergilerindeki muafiyetler kadınları olumlu etkiliyorsa, TCDV söz konusudur. İngiltere gelişmiş bir ekonomiye ve vergi sistemine sahiptir. Çocuk yardımı ve bakıcı ödemeleri gibi ödemeler, hanelerin bu tür giderlerini karşılamaktadır. İlgili ödemelere kadınlar erkeklerden daha fazla harcama yapmaktadırlar.

- Vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılıyorsa, TCDV söz konusudur. 1997 yılından itibaren vergilerin GSYH içindeki payı artmıştır."2008 Kasım ayında hükümet teşvik paketinin açıklanmış, KDV ve diğer vergiler de dahil vergi oranları artırılmıştır. GV, ulusal sigorta primi ve yerel vergiler gibi doğrudan vergilerin oranları artmıştır" (Her Majesty's [HM] Treasury, 2008). Kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

6.2. Gelir Vergisi

- Artan oranlı GV idari bakımdan uygulanabilirse ve geniş bir vergi tabanına yayılabilirse, TCDV söz konusudur. GV artan oranlıdır. GV basitleştirilmiştir.

- GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil ediliyorsa, TCDV söz konusudur. 1990'dan itibaren İngiltere'de GV bireysel bazda beyan edilmektedir. Çalışanlardan, ücret tahakkuk edildiği anda, vergi kesilmektedir. Serbest meslek çalışanları ise kendileri ödeme yapmakla sorumludur.

- Evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına göre daha düşükse, TCDV söz konusudur. Birleşik Krallık'ta GV'de cinsiyete dayalı gizli ayrımcılık vardır. GV'nin etkisi kadınlarda ve erkeklerde farklıdır. Geliri az olanların çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar erkeklerden daha az GV ödemektedir. Çünkü kadınların gelirleri daha düşüktür (Fagan, Urwin ve Melling, 2006).

- Yüksek vergi oranları kadınları emek piyasasına girmekten caydırıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. WFTC araştırmalarına göre bekar kadınların emek piyasasına katılımı artmaktadır. Fakat artış hızı oldukça azdır. Kastı aşan lehte bir durum söz konusu olduğundan TCDV olduğu düşünülebilir.

- Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılıyorsa, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Emeklilik kesintileri vergiden muaftır. Emeklilik kesintisine yönelik indirimler ücretlerin yeniden dağıtımında erkekler açısından önemlidir. "Yoksul kadınlar kişisel emeklilikten daha az yararlanmaktadır. Emeklilik sistemi toplumsal cinsiyet farklılıkları açısından yeniden gözden geçirilmelidir. Ayrıca işçi ve işveren katkılarına rağmen yeni sistemde vergi teşvikleri erkekleri kayırmaktadır" (Price, 2007). Kasıt bu olmadığından ve kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

- Kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanıyorsa, TCDV söz konusudur. Vergi muafiyet ve indirimleri ise vergi gelirlerini azaltmıştır. "Bakım rolleri ve istihdam açısından bakıldığında indirimler erkekleri destekleyen bir model sergilemektedir. İndirimler daha yüksek kazançlar için daha değerlidir. Örneğin; çocuk bakım harcamaları sınırlıdır ve sadece çalışanlar bundan yararlanır. Emeklilik kesintileri için indirimler gelirin önemli bir kaybıdır." (Blundell ve Emmerson 2003; HM Treasury 2008). Kasıt bu olmadığından ve kastı aşan aleyhte bir durum söz konusu olduğundan toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme olduğu düşünülebilir.

6.3. Dolaylı Vergiler

- "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanıyorsa," TCDV söz konusudur. KDV alkol, tütün, benzin, loto, motorlu taşıtlar, sigorta, sürücü ve TV lisansı, pul vb.'den alınmaktadır. Üç tür KDV oranı ve muafiyet vardır. % 50 Harcamalardan alınan, % 30 mallar üzerinden alınan ve % 0 mallar üzerinden alınan KDV" (HMRC, 2009). Çocuklar için üretilen ürünlerde sıfır KDV oranı uygulanmaktadır.

- Temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Kadının aile reisi olduğu hanelerde erkeğin aile reisi olduğu hanelere göre KDV daha düşüktür. Vergi yükü kadınlarda daha azdır. Kasıt bu olmadığından ve kastı aşan lehte bir durum söz konusu olduğundan TCDV olduğu düşünülebilir.

- Yakıt vergileri, vergi yükünü artırıyorsa, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur. Yakıt vergisini erkekler daha fazla ödemektedir. Kasıt bu olmadığından ve kastı aşan lehte bir durum söz konusu olduğundan TCDV olduğu düşünülebilir.

Yukarıdaki kriterler genel olarak değerlendirildiğinde, De Henau, Himmelweit ve Santos'a (2010) göre Birleşik Krallık'ta artan oranlı vergilendirme sistemi söz konusudur. Dolaylı vergilerde ise açık cinsiyete dayalı ayrımcılık vardır. Erkeğin geçimi sağladığı çocuklu hanelerde vergi yükü daha azdır. Dolaylı vergilerden yakıt vergilerinde de toplumsal cinsiyet eşitsizliği bulunmaktadır. Bu eşitsizlik erkeklerde daha fazladır. Toplu taşımanın özendirilmesi, alkol ve sigara tüketiminin azaltılması vb. vergi değişimini sağlamıştır. Ayrıca çocuk bakımı için yapılan ödemelerle kadınlar ve erkekler arasındaki ücret açığı azaltılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik olarak yapılan çalışmalar artan oranlı vergi yapısının uygulanması, gelirlerin adil dağılımı, çocuk ve yaşlı bakımının kalitesinin artırılması, iyi eğitim, etkili taşımacılık olmuştur.

7. Ülke Örnekleri Özelinde Karşılaştırmalı Bir Analiz

Ekonomide uygulanan vergi politikalarında cinsiyete dayalı ayrımcı unsurlar bulunmaktadır. Bu nedenle vergi sisteminde kadınlar lehine düzenlemeleri içerecek biçimde bir bütçeleme süreci öngörülmektedir. Bu şekilde hazırlanmış bir bütçe lemede, bütçe gelirlerinin toplanmasının ve vergi yapısındaki değişikliklerin kadınların yaşamını nasıl etkilediğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Vergi reformlarıyla cinsiyet temelli ayrımcılık uygulamalarının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu temelde vergi sistemlerinin TCDV açısından irdelenmesi önem taşımaktadır (McCaffery, 1997: 3, 278).

Vergi sistemleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Doğrudan vergiler ve dolaylı vergiler ayrımı bu sınıflandırmalardan biridir. Bu nedenle TCDV açısından irdelenmesi için çalışmamızda vergi sisteminin yanında doğrudan vergi türü olan GV, dolaylı vergi türü olan KDV ve ÖTV incelenmiştir. Tablo 7.1.'de ilgili vergiler özelinde incelediğimiz Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'taki (İngiltere'deki) TCDV'ye ilişkin çalışma ve uygulamalar temel alınarak karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır.

Tablo 7.1. Ülke Örnekleriyle İlgili Karşılaştırmalı TCDV Analizi

TCDV Kriterleri	Hindistan	Meksika	G.Afrika	BK.(İng.)
Vergi Sistemi				
1. Pozitif ayrımcılık varsa	TCDV	-	-	-
2. Vergide basitlik vb. reformlar yapılmışsa	TCDV	TCDV	TCDV	ALEYHTE

3.Vergi oranlarının azaltılması vergi tabanı vb. olumlu etkiliyorsa	TCDV	-	-	TCDV
4.Vergilendirmede kadın-erkek ayrımı varsa	NÖTR	-	-	-
5.Dolaylı vergiler dorudan vergilerden fazlaysa	ALEYHTE	-	TCDV	-
6.Vergi reformu iki cinsi eşit oranda etkiliyorsa	ALEYHTE	-	-	-
7. Az gelirliler için vergi indirimi varsa	ALEYHTE	TCDV	TCDV	-
8. Vergi ödeme isteği azalıyor ve kayıt dışı ekonominin boyutu artıyorsa	-	ALEYHTE	-	-
9. Çocuk bakım indirimi vb. muafiyetler kadınları olumlu etkiliyorsa	-	-	-	TCDV
Gelir Vergisi				
1.Menkul kıymet vb. düşük vergilendirilmesi	TCDV	-	-	-
2. GV bireysel olarak tahsil ediliyorsa	TCDV	ALEYHTE	-	TCDV
3. İndirim, istisna vb. düzeyleri, düşük gelirliler için mükelleflerini gözetiyorsa	TCDV	NÖTR	NÖTR	
4. Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılıyorsa	NÖTR	-	ALEYHTE	ALEYHTE
5. Evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşitse	NÖTR	-	ALEYHTE	TCDV
6. Vergi tarifelerindeki değişiklikler kadınların yüksek vergilendirilmesine neden oluyorsa	ALEYHTE	-	ALEYHTE	-
7. Pozitif ayrımcılığa rağmen kadınlar için yüksek vergi dilimi uygulanıyorsa	ALEYHTE	-	-	-
8. Evliler bekarlara göre daha az vergi ödüyorsa	ALEYHTE	-	ALEYHTE	-
9. Kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanıyorsa	-	NÖTR	-	ALEYHTE
10. GV'de reformlara gidilmesi halinde	-	NÖTR	TCDV	-
11. GV'de artış, vergi yükünü artırıyor	-	NÖTR	-	-
12. Kadınlar yarı zamanlı ve kayıt dışı olarak çalıştığından indirimlerinden yararlanamıyorsa,	-	ALEYHTE	-	-
13. Vergi kanunlarının karmaşıkça	-	ALEYHTE	-	-
14.K arar mekanizmalarına kadınlar katılıyorsa	-	-	TCDV	-
15. Evlilere yapılan indirimler kadın istihdamını caydırıyorsa	-	-	ALEYHTE	-
16. Artan oranlı GV geniş bir vergi tabanına yayılabilirse	-	-	-	TCDV
17. Yüksek vergi oranları kadınları emek piyasasına girmekten caydırıyorsa	-	-	-	TCDV
Dolaylı Vergiler				
1.Ekmek vb. KDV oranı düşük oranlı veya sıfırsa	TCDV	-	TCDV	-
2. Yiyecek vb. alınan vergiler, diğer harcama kalemlerine göre daha yüksekse,	TCDV	-	-	-
3. Su, yakıt vb. vergilendirme yüksekse	ALEYHTE	-	-	-
4. Gıda vb. harcamalar vergi yükünü artırıyor	ALEYHTE	ALEYHTE	ALEYHTE	TCDV

5. Alkol ve sigaradan alınan vergiler yüksekse	-	TCDV	NÖTR	-
6. Dolaylı ve doğrudan vergilerde, toplumsal cinsiyet perspektifi birleştiriliyorsa	-	NÖTR	-	-
7. Yakıt vergileri, vergi yükünü artırıyorsa	-	ALEYHTE	TCDV	TCDV
8. Kadınlar eğitim vb. için gelirlerini harcıyorsa	-	ALEYHTE	-	-
9. KDV ile ilgili kadınlar ve düşük gelirliler yararına yasa çıkarılıyorsa	-	-	TCDV	-
10. % 0 vergi oranı, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulanıyorsa	-	-	TCDV	TCDV

Kaynak: Göğüsdere, C. (2018)

Tablo 7.1.'e göre Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'taki (İngiltere'deki) TCDV uygulamasına amaçlanan sonuçlar ile kastı aşan lehte ve kastı aşan aleyhte sonuçlar açısından bakılmıştır. Toplumsal cinsiyete duyarlı vergilendirme, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme, ülkelerde ele alınan argümanlardan hareketle vergi sistemi, gelir vergisi, dolaylı vergiler (KDV ve ÖTV) temelinde irdelenmiştir.

Hindistan'da vergi sisteminde; pozitif ayrımcılık sonucunda, kadınlar erkeklere göre daha az vergilendirildiğinden, vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapıldığından, vergi oranlarının kadınlar ve erkekler için azaltılması; üretim, istihdam ve vergi tabanını olumlu etkilediğinden, TCDV söz konusudur. Vergilendirmede kadın-erkek ayrımı olmadığından, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Dolaylı vergiler doğrudan vergilere göre fazla olduğundan, vergi reformu ile ilgili uygulamalar kadın ve erkeği aynı oranda etkilemediğinden, düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirimi yapılmadığından toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Hindistan'da GV'de; menkul kıymet gelirlerinde vergi oranı sıfır olduğundan, GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil edildiğinden, indirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözeterek şekilde olduğundan, TCDV söz konusudur. Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanıldığından, evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşit olduğundan, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Vergi tarifelerindeki değişiklikler az gelirli kadınların yüksek oranlarda vergilendirilmesine neden

olduğundan, vergi sisteminde uygulanmaya çalışılan pozitif ayrımcılığa rağmen kadınlar için yüksek vergi dilimi uygulandığından, evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödediğinden, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Hindistan'da dolaylı vergilerde; "Kahverengi ekmek, mısır unu, kuru fasulye, süt tozu, pirinç, sebze ve meyve gibi belirli gıda maddelerinde KDV oranı düşük oranlı veya sıfır olduğundan," yiyecek içecek gibi ana tüketim maddelerinden alınan vergiler, diğer harcama kalemlerine göre daha yüksek olmadığından, TCDV söz konusudur. Su, elektrik, yakıt, taşımacılık, sağlık ve ilaç sektöründe de vergilendirme yüksek olduğundan, temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü arttığından toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Meksika'da vergi sisteminde; vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapıldığından, düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirim yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidildiğinden, TCDV söz konusudur. Vergi ödeme isteği azalıyor ve kayıt dışı ekonominin boyutu arttığından, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Meksika'da GV'de; indirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözeterek şekilde olmadığından, kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanmadığından, GV'de reformlara gidilmediğinden, GV'de artış, vergi ödenecek dilimi ve vergi oranlarını yukarı çekerek ilave vergi yükü atışına neden olmadığından, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Kadınlar yarı zamanlı ve kayıt dışı olarak çalıştığından indirimlerinden yararlanamadığından, vergi kanunlarının karmaşık bir yapısı olduğundan, GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil edilmediğinden toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Meksika'da dolaylı vergilerde; alkol ve sigara gibi tüketim ürünlerinden alınan vergiler yüksek olmasına rağmen, erkek ve kadınları aynı oranda etkilemediğinden, TCDV söz konusudur. "Dolaylı ve doğrudan vergilerde, vergi politikalarının tasarımında toplumsal cinsiyet perspektifi birleştirilmediğinden", toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz

konusudur. Yakıt vergileri, vergi yükünü artırdığından, temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü arttığından, kadınlar aile sağlığı, eğitim, beslenme vb. ihtiyaçlar için gelirlerini harcadığından, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Güney Afrika'da vergi sisteminde; vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapıldığından, dolaylı vergilerden doğrudan vergilere geçiş gibi değişiklikler olduğundan, düşük ve orta gelirli kadınlar için vergi indirimi yapılması gibi bir takım düzenlemelere gidildiğinden, TCDV söz konusudur.

Güney Afrika'da GV'de; "Bütçe karar mekanizmalarına kadınların yoğun katılımının sağlanması, kadın istihdamının artırılması ve kadın girişimciliğinde vergi muafiyet ve istisnalarının ortaya koyulması nedeniyle", GV'de reformlara gidildiğinden, TCDV söz konusudur. İndirim, istisna ve muafiyetlerin düzeyleri, düşük gelirli vergi mükelleflerini gözeterek şekilde olmadığından, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Vergi tarifelerindeki değişiklikler az gelirli kadınların yüksek oranlarda vergilendirilmesine neden olduğundan, evli çiftlere yapılan indirimler kadın istihdamını caydırdığından, evli çiftler bekarlara göre daha az vergi ödediğinden, evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına eşit olmadığından, muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılmadığından toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Güney Afrika'da dolaylı vergilerde; "Kahverengi ekmek, mısır unu, kuru fasulye, süt tozu, pirinç, sebze ve meyve gibi belirli gıda maddelerinde KDV oranı düşük oranlı veya sıfır olduğundan", KDV ile ilgili kadınlar ve düşük gelirli erkekler yararına yasa çıkarıldığından, "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulandığından" yakıt vergileri, vergi yükünü artırmadığından, TCDV söz konusudur. Alkol ve sigara gibi tüketim ürünlerinden alınan vergiler yüksek olmasına rağmen, erkek ve kadınları aynı oranda etkilediğinden, toplumsal cinsiyet nötr vergilendirme söz konusudur. Temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü arttığından, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Birleşik Krallık'ta (İngiltere'de) vergi sisteminde; vergi oranlarının kadınlar ve erkekler için azaltılması; üretim, istihdam ve vergi tabanını olumlu etkilediğinden, GV'deki çocuk bakım indirimi vb. indirimler, tüketim vergilerindeki muafiyetler kadınları olumlu etkilediğinden, TCDV söz konusudur. Vergide basitleştirme, vergi tabanını genişletmek, vergi oranlarını azaltmak ve düzenlemek, KDV oranlarını tek basamağa indirmek gibi kadınlar ve erkekler için reformlar yapılmadığından, toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Birleşik Krallık'ta (İngiltere'de) GV'de; artan oranlı GV idari bakımdan uygulandığından ve geniş bir vergi tabanına yayıldığından, GV, aile büyüklüğü ve bakmakla yükümlü olunanların sayısına bakılmaksızın, bireysel olarak tahsil edildiğinden, evli kadınlara uygulanan vergi oranları evli erkeklere uygulanan vergi oranlarına göre daha düşük olduğundan, yüksek vergi oranları kadınları emek piyasasına girmekten caydırmadığından, TCDV söz konusudur. Muafiyet ve indirimler GV ödeyen tüm bireyler için kullanılmadığından, kadınlar vergi indirimlerinden ve çocuk indirimlerinden daha fazla yararlanmadığından toplumsal cinsiyet aleyhine vergilendirme söz konusudur.

Birleşik Krallık'ta (İngiltere'de) dolaylı vergilerde; "% 0 vergi oranı fakir ve çocuklu, kadının aile reisi olduğu haneleri korumak için uygulandığından, temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artmadığından, yakıt vergileri, vergi yükünü artırmadığından, TCDV söz konusudur.

8. Sonuç

TCDB politik ve bütçesel süreçlere toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığının dahil edilebilmesini sağlamaktadır. TCDB anlayışı, birçok ülkede gündeme gelmiştir. Buna karşın TCDV konusunda gerek araştırmacılar ve gerekse vergilendirme analistleri tarafından yapılan çalışmalar fazla değildir. Çalışmamızda TCDV çalışmalarına ilişkin ülke örnekleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Birleşik Krallık'taki (İngiltere'deki) çalışmalar ve uygulamalar ele alınmıştır.

Hindistan'da TCDV ile ilgili olarak Hint vergi hukukunda, cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğu tespitinden hareketle, çeşitli iyileştirilmelere gidilmiştir. "2001 yılında kadınlar için özel

bir indirim uygulanmıştır. 2005 yılında ise vergiden muaf gelirler artmıştır. 2005 yılında yapılan reformlarla KV oranları düşürülmüş ve vergi tabanı genişletilmeye çalışılmıştır" (Rao ve Rao, 2005). Hint vergi sisteminde muafiyet ve indirimlerin çoğu GV ödeyen tüm bireyler için kullanılmıştır (Ministry of Finance, 2008). 2008-2009'da GV dilimleri oranları kadınlar ve erkekler için eşitlenmiştir. 2010-2011 mali yılında mal ve hizmetlerdeki vergiler birleştirilmiştir. Yasal düzenlemelerle cinsiyete dayalı ayrımcılık kaldırılmaya çalışılmıştır. Dolaylı vergiler ise azalan oranlıdır ve kadınlar yine yüksek vergi yükü ile karşı karşıya kalmıştır (Chakraborty ve diğerleri, 2010)

Meksika'da 1990'lı yılların ortalarından itibaren kurumsal değişiklikler yapılmaya başlanmıştır (Sugiyama, 2002: 8-10). Foro adlı kuruluş, TCDV kamu maliyesinde kadınların haklarına daha fazla önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Şahin, 2011: 2). Zira, Meksika'da adaletsiz bir gelir dağılımı mevcuttur ve kayıtlı istihdam sınırlıdır. Kadınlar çocuk indirimi vb. muafiyet ve indirimlerden daha az yararlanmaktadır. Kadın gelirlerindeki vergi yükü de yüksektir. (Fragoso ve Gonzalez, 2010). Dolaylı vergiler açısından ise kadının aile reisi olduğu ve kadın-erkek eşit durumdaki hanelerde gelirlerde daha yüksek vergi yükü söz konusudur (Fragoso ve Gonzalez, 2010)

Güney Afrika TCDB konusunda çalışmaların yapıldığı ikinci ülke olmuştur. TCDV ile ilgili olarak yapılan tespit vergi reformlarının vergi sisteminde cinsiyete dayalı ayrımcılığa neden olduğu şeklindedir. Güney Afrika vergi sisteminde reform süreci 1986 yılında başlamıştır (Budlender ve diğerleri, 2010). Reform sürecinde vergi gelirleri içinde kişisel GV'nin payı artmaktadır. 65 yaş üstündekiler bu vergiden muafır. Çocuklarla ilgili indirimler sınırlıdır (Smith, 2000). Dolaylı vergilerde cinsiyete dayalı ayrımcılık devam etmektedir. Düşük gelirli hanelerde ve çocuklu kadının aile reisi olduğu hanelerde temel gıda maddeleri, temel kişisel bakım kalemleri, çocuk giyimi ve ev yakıtı kullanımı nedeniyle vergi yükü artmaktadır (Budlender ve diğerleri, 2010)

Birleşik Krallık'ta (İngiltere'de) TCDB uygulamalarıyla ilgili ilk çalışmalar "Kadın Bütçe Grubu" tarafından yapılmaya başlanmıştır. Kadın Bütçe Grubu'nun çalışmaları dışında yıllık bütçede TCDV konusunda yeterli bir çalışma yapılmamıştır. 2000 yılında gelirlerin adil dağılımı vb. çalışmalarla cinsiyet eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır (De Henau ve diğerleri,

2010). GV'de kadınlar erkeklere göre daha az vergilendirilmektedir. Çünkü gelirleri daha düşüktür (Fagan ve diğerleri, 2006). Dolaylı vergiler kadının aile reisi olduğu hanelerde erkeğin aile reisi olduğu hanelere göre daha düşüktür. Dolayısıyla dolaylı vergilerde cinsiyete dayalı ayrımcılık söz konusudur.

Yukarıdaki ülkeler incelendiğinde halen TCDV'ye yönelik çalışmaların devam ettiği görülmektedir. TCDV ile ilgili olarak ulaşılmaması gereken hedefler sağlanamamış olmakla birlikte dünya genelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar hızla devam etmektedir. Ülkemizde de yakın bir gelecekte bu tür çalışmalar az sayıda olsa da yapılmakla birlikte gerek kamu kurumları arasında koordinasyonun sağlanması ve gerekse ilgili mevzuatta TCDV'ye yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Armağan, R. (2007). "Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2007, C.12, 227-252.
- Bellamy, K. (2002). "Gender Budgeting (A Background Paper For The Council of Europe's Informal Network of Experts on Gender Budgeting) ", *Council of Europe, UK Women's Budget Group*
Web:www.wbg.org.uk/pdf/gender%20budgetscouncil%20of%20europe%20bellamy%202003.pdf, adresinden 25 Şubat 2015'te alınmıştır.
- Blundell, R.W. and Emmerson, C. (2003). "Fiscal Effects of Reforming The UK State Pension System", *London: Institute for Fiscal Studies* WP03/13.
- Budlender, D., Casale D. and Valodia,I. (2010). "Gender Equality and Taxation in South Africa", *Taxation and Gender Equity* içinde, Edited by Caren Grown and Imraan Valodia International Development Research Centre, Routledge, London, Newyork.
- Chakraborty, P., Chakraborty,L.S, Karmakar, K and Kapila S. (2010). "Gender Equality and Taxation in India: An Inequal Burden? " *Taxation and Gender Equity* içinde, Edited by Caren Grown and Imraan Valodia International Development Research Centre, Routledge, London an Newyork.
- De Henau., Himmelweit, S. and Santos, C. (2010). "Gender Equality and Taxation in the UK", *Taxation and Gender Equity* içinde, Edited by Caren Grown and Imraan Valodia International Development Research Centre, Routledge, London and Newyork.

- Eğitim Sendikası (2014). "2015 Yılı Merkezi Bütçe Görüşmelerinde "Kadınları Aile İçerisine Yerleştirme" Planları Yapılmaktadır. " Basın Açıklamaları.
Web: <http://egitimsen.org.tr/2015-yili-merkezi-butce-gorusmelerinde-kadinklari-aile-icerisine-yerlestirme-planlari-yapilmaktadir/> adresinden 1 Ocak 2016'da alınmıştır.
- Fagan, C., Urwin, P. and Melling, K. (2006) *Gender Inequalities in the Risks of Poverty And Social Exclusion For Disadvantaged Groups in Thirty European Countries*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Fragoso, L.C.P and Gonzalez, F.C., (2010). "Gender Analysis of Taxation in Mexico", *Taxation and Gender Equity* içinde, Edited by Caren Grown and Imraan Valodia International Development Research Centre, Routledge, London and Newyork.
- Göğüsdere, C. (2018). "Toplumsal Cinsiyet ve Vergilendirme: 2005-2016 Dönemi Bütçe Raporları, İlgili Mevzuat ve Düzenlemelerden Hareketle Türkiye Özelinde Bir İrdeleme", Gazi üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Hartzenburg, T. (1996). "Women and Taxation", in D. Budlender (ed.) *The Women's Budget*, Cape Town: Institute for Democracy in South Africa.
- Her Majesty's (HM) Treasury (2008). *Pre-budget Report*, London: HM Treasury.
www.hm-treasury.gov.uk/d/pbr08_completereport_1721.pdf.
- Her Majesty's Revenue and Customs (HMRC) (2009). *National Statistics*, London: HM Revenue and Customs. Web: www.hmrc.gov.uk/thelibrary/national-statistics.htm.
adresinden 11 Ağustos 2016'da alınmıştır.
- Instituto Nacional de Estadística y Geografía (INEGI). (2002). *Encuesta Nacional Sobre Uso Del Tiempo*. Web: www.inegi.gob.mx
- Instituto Nacional de Estadística y Geografía (INEGI). (2006) *Encuesta Nacional de Ingreso y Gasto de los Hogares*. Web: www.inegi.gob.mx adresinden 10 Eylül 2016'da alınmıştır.
- Jha P.S. (2002). "The Perilous Roaf to the Market: The Political Economy of Reform in Rusia, İndia and China ", *Pluto Press*, London.
- Mccaffery, J.E., (1997). "Taxing Women", *London University of Chicago Press*.
- Ministry of Finance (2008) *Union Government Budget Document 2008–9*, New Delhi: Government of India. Web: www.indiabudget.nic.in
- Ministry of Finance in India (2015) *Indian Public Finance Statistics 2014-2015*, Ministry of Finance Department of Economic Affairs Economic Division Government of India, July 2015.
- Morris, M. and Padayachee, V. (1988) *State Reform Policy in South Africa*, Transformation 7:

1-26

National Treasury (1999) *Medium Term Budget Policy Statement*, Pretoria, South Africa.

National Treasury (2000). *Budget Review 2000*, Pretoria, Department of Finance South Africa.

Price, D. (2007). "Closing The Gender Gap in Retirement Income: What Difference Will Recent UK Pension Reforms Make?", *Journal of Social Policy*, 36(4): 561-83.

Rao, M.G. and Rao, R.K. (2005). "Trends and Issues in Tax Policy and Reform in India", *Tax Research Unit, Working Paper I*, New Delhi: National Institute of Public Finance and Policy.

Secretaria de Hacienda y Credito Publico (SHCP) (2005-2008) Ingreso Presupuestales Del Secor Publico. www.apartados.hacienda.gob.mx/clon_estadisticas/index.html.

Smith, T. (2000). "Women and Tax in South Africa". In Debbie Budlender (ed.) *The Fifth Women's Budget. Cape Town and Pretoria*, South Africa: IDASA (Institute for Democracy in South Africa). Web: <http://www.worldbank.org/wbi/publicfinance/documents/gender/smith.pdf> adresinden 10 Temmuz 2015'te alınmıştır.

Stotsky, J.G. (2005). "Sesgos de Género En Los Sistemas Fiscales", *Instituto de Estudios Fiscales*, Madrid, p. 2. www.presupuestoygenero.net/media/stotsky.pdf

Sugiyama, N., B. (2002), *Gendered Budget Work in Americas: Selected Country Experiences*, University of Austin Department of Government.

Şahin, M. (2011). "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) Yazımına Kuşbakışı", *Fe Dergi* 3, Sayı 2 (2011), S.85-100.

Şenesen, G.G. (2008). "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme", *Bütçe Sürecinde Parlatmentonun Değişen Rolü Sempozyumu*, 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, 1. Web:<http://www.keig.org/raporlar/Gulay%20Senesen%20tcdb%20sunus.pdf> adresinden 03.07.2014'de alınmıştır.

West Bengal Commercial Taxes Department (2003). "Schedules Under The West Bengal Value Added Tax Act 2003. " Web: www.wbcomtax.nic.in/Act_Rule_Schedule_Form/vatschedule.pdf. adresinden 15 Eylül 2016'da alınmıştır.